

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน “ปราสาทบ้านไพล”
จังหวัดสุรินทร์

Promoting Community-Based Cultural Tourism
"Prasat Ban Plai" Surin Province

ยโสธารา ศิริภาพระภากร^{1*} ชัยชนะรินทร์ ทับมะเรง² สุริยา คลังฤทธิ์³ และสำเร็จ อินทยง⁴
Yasothara Siriphaprapagon^{1*}, Chainarin Tubmarerng², Suriya Krangrit³
and Samroeng Inthayong⁴

Received : March 5, 2023; Revised : April 26, 2023; Accepted : April 26, 2023

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความนี้เพื่อนำเสนอเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม “ปราสาทบ้านไพล” อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ พบว่าปราสาทบ้านไพล เป็นศาสนสถานในศาสนาพราหมณ์ฮินดู ชุมชนมีความเชื่อที่มีต่อเทพเจ้าและดวงวิญญาณที่มีผลต่อการให้คุณและโทษ ชุมชนแถบนี้มีกิจกรรมพิธีบูชาประจำปีจะจัดขึ้นในช่วงเดือน มีนาคม-เมษายน ของทุกปี ด้านรูปแบบกิจกรรมที่

¹รองผู้อำนวยการสำนักงานสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ แห่งที่ 2 วัดป่าโยธาประสิทธิ์ ตำบลนอกเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์; Deputy Director of the 2nd Surin Provincial Dharma Practice Office, Wat Pa Yotha Prasit, Nok Mueang Subdistrict, Mueang Surin District, Surin Province, Thailand.

²คณะเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์; Faculty of Agriculture and Agricultural Industry, Surindra Rajabhat University, Thailand.

³นักวิชาการอิสระ บ้านศาลาสამัคคี ตำบลชบ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์; Independent academician Ban Sala Samakkhi, Chob Sub-district, Sangkha District, Surin Province, Thailand.

⁴นักวิชาการอิสระ บ้านตะโก ตำบลโคกยาง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์; Independent Academician, Ban Tako, Khok Yang Subdistrict, Prakhon Chai District, Buriram Province, Thailand.

*Corresponding Author; e-mail : yasotharar.s@gmail.com

Citation : Siriphaprapagon, Y., Tubmarerng, C., Krangrit, S. and Inthayong, S. (2023). Promoting Community-

Based Cultural Tourism "Prasat Ban Plai" Surin Province. *Journal of Academic Surindra Rajabhat.*

1(5) : 49-66; DOI : <https://doi.org/10.14456/jasrru.2023.32>

สำคัญ ดังนี้ 1) กำหนดพื้นที่จัดกิจกรรมและวัน เวลา 2) ภาควิชาเครือข่ายด้านผู้เข้าร่วมในพิธีกรรมชุมชน 3) เครื่องบูชาและดนตรีพื้นบ้านร่วมในพิธีกรรม เป็นต้น แนวทางการส่งเสริมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน มีดังนี้ 1) เส้นทางเข้าถึงปราสาทบ้านไพล 2) เอกสารรายละเอียดเกี่ยวกับปราสาทและการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว 3) ศิลปะการแสดงพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมการรับรู้เกี่ยวกับฐานคติมาจากความเชื่อ ศาสนาพราหมณ์ ฮินดู และ ประวัติศาสตร์และฐานคติของชุมชน 4) ส่วนร่วมของโรงเรียนหรือชุมชนในการแสดงและนำศิลปะการรำรำช่วงพิธีกรรมบูชาประจำปี และกระตุ้นให้โรงเรียน และชุมชนได้ช่วยกันออกแบบศิลปะการแสดง การมีส่วนร่วมและเสริมหลักสูตรในสถานศึกษา จัดให้พื้นที่เป็นที่เรียนรู้นอกชั้นเรียน 5) ด้านประวัติศาสตร์ทำให้ทราบและรับรู้ประวัติความเป็นมา เพื่อสร้างจุดน่าสนใจและเป็นแนวทางที่มีต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน เป็นต้น

คำสำคัญ (Keywords) : การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน, ปราสาทบ้านไพล, จังหวัดสุรินทร์

Abstract

This article presents about the promotion of cultural tourism. "Prasat Ban Plai" Prasat District, Surin Province Found that Prasat Ban Plai It is a place of worship in Brahmanism, Hinduism. The community has a belief in gods and spirits that affects the kindness and harm. This community has an annual worship ceremony held during the month. March-April of every year. Important activities are as follows: 1) Determine the event area and date and time 2) Participants in the community ritual network 3) Sacrifices and folk music participate in the ritual, etc. Promotional guidelines for tourism development The cultural aspects of the community are as follows: 1) Access routes to Ban Plai Castle 2) Detailed documents about the castle and access to tourist attractions 3) Folk performing arts to promote Perception about the motto comes from beliefs, Brahmanism, Hinduism and the history and motto of the community. 4) School or community participation in performing and leading the art of dancing during the annual worship ritual. and encourage schools And the community has helped to design performing arts. Participating in and supplementing the curriculum

Citation : โยโสธารา ศิริภาประภากร, ชัยชนะรินทร์ ทับมะเรียม, สุรียา คลังฤทธิ์ และสำเริง อินทอยง. (2566). การส่งเสริมการ

ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน “ปราสาทบ้านไพล” จังหวัดสุรินทร์. วารสารราชภัฏสุรินทร์วิชาการ. 1(5) : 49-66;

DOI : <https://doi.org/10.14456/jasru.2023.32>

in educational institutions Provide an area for learning outside of class. to create interesting points and be a guideline towards promoting community-based cultural tourism, etc.

Keywords : Promoting Community Cultural Tourism, Prasat Ban Plai, Surin Province

บทนำ (Introduction)

หากกล่าวถึงลักษณะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน สามารถอธิบายและให้ความหมายที่สำคัญ ถึงสิ่งที่ปรากฏตามท้องถิ่น และยังมีความหมายในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเกี่ยวข้องกับการศึกษา ผ่านประสบการณ์ตามท้องถิ่น ที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วย ทั้งยังเป็นการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านสถานที่ทางด้านประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรม ผลผลิตที่จากปรากฏการณ์คือองค์ความรู้ ที่สามารถพัฒนาด้านคุณค่าของสังคมและชุมชนในท้องถิ่นด้วย โดย โบราณสถาน โบราณวัตถุ ด้านสถาปัตยกรรม หัตถกรรม นวัตกรรมด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ที่สามารถแสดงออกให้เห็นถึงความสวยงามและประโยชน์ที่ได้และสร้างมูลค่าจากสิ่งที่มีอยู่ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต การอิงอาศัย ระบบพึ่งพา ความเป็นอยู่ของมนุษย์แต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี โดยบริบททั่วไปในพื้นที่แถบอีสานตอนใต้ถือเป็นสภาพทางที่สามารถพัฒนาฟื้นฟูในด้านทางเศรษฐกิจ และสังคม และด้านขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น เป็นต้น โดยเฉพาะพื้นที่ของจังหวัดสุรินทร์ ถือเป็นพื้นที่ที่มีประวัติศาสตร์มายาวนานและมีวัฒนธรรมและประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น กลุ่มที่อาศัยในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ มีกลุ่มชาวไทยเชื้อสายเขมร กลุ่มชาวไทยลาว กลุ่มชาวไทยกูย ที่ได้เข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่มายาวนานและอาศัยร่วมกันด้วยดีเสมอมา ทั้งยังมีฐานคติความเชื่อที่คล้ายคลึงกันอยู่มาก

ปราสาทบ้านไพลเป็นโบราณสถานตามคติฮินดู สร้างถวายพระศิวะ ลัทธิไศวนิกาย (ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว, 2556 : 56) ปัจจุบันเหลือเพียงปราสาทองค์ที่สมบูรณ์สองหลัง หันหน้าไปด้านตะวันออก ชุมชนมีการรักษา ดูแลและความสำคัญที่เกิดจากพื้นที่นี้คือ กิจกรรมของชุมชนที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาให้เกิดงานประเพณีประจำปีขึ้น และได้พัฒนาจนกลายเป็นสิ่งที่ดึงดูดผู้คนต่างพื้นที่ให้เข้ามาท่องเที่ยว และร่วมศึกษาชุมชนท้องถิ่น ฐานการเรียนรู้ 11 ฐาน จนกลายเป็นสิ่งที่สร้างชื่อเสียงในปัจจุบัน ปราสาทบ้านไพล ตั้งอยู่ ณ พื้นที่ ตำบลเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

Citation : Siriphaprapagon, Y., Tubmarerng, C., Krangrit, S. and Inthayong, S. (2023). Promoting Community-

Based Cultural Tourism "Prasat Ban Plai" Surin Province. *Journal of Academic Surindra Rajabhat.*

1(5) : 49-66; DOI : <https://doi.org/10.14456/jasru.2023.32>

เป็นพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน เป็นที่รู้จักของจังหวัดสุรินทร์ จะมีพิธีบวงสรวงสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การรำบูชาหน้าปราสาท พิธีแห่เครื่องบวงสรวงรอบปราสาท ตลอดจนเพื่อสืบสานวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามรวมทั้งส่งเสริมการท่องเที่ยวโบราณสถานจังหวัดสุรินทร์ อีกด้วย มีประเพณีเช่นไหว้ ณ ปราสาทบ้านไพล มรดกภูมิปัญญาบรรพชน มีการแสดงศิลปะกันตริมโบราณเมืองสุรินทร์ การขับร้องเจริญภาษาเขมรพื้นเมืองสุรินทร์ และมีการแสดงผ้าไหมมัดหมี่ท้องถิ่นที่มีความเฉพาะด้านเทคนิคการย้อมและการสร้างสรรค์ลวดลายที่สวยงาม อาหารพื้นถิ่นเขมรถิ่นไทย กับหัตถกรรมท้องถิ่น และผลิตผลทางการเกษตร นอกจากนี้ความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเชิงวัฒนธรรมชุมชนยังถือเป็นการสร้างรายได้ด้วยทางหนึ่งและยังเป็นการท่องเที่ยวอีกแบบหนึ่งที่น่าสนใจและยังถูกได้รับการเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป และเป็นจุดแข็งในการท่องเที่ยวอีกพื้นที่หนึ่งที่น่าสนใจด้วย ตามความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนหมายถึงแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางศิลปะและขนบธรรมเนียมประเพณีที่บรรพบุรุษได้สร้างเอาไว้และถ่ายทอดมาเป็นมรดกที่สืบทอดกันมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน (พระปลัดสุตฤทธิ ธนสารโรและคณะ, 2563 : 82)

สิ่งนี้เองทำให้ผู้ศึกษาเกิดความสนใจ ที่จะศึกษาพื้นที่ของปราสาทบ้านไพล อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งถือเป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ด้านโบราณสถานทางศาสนาพราหมณ์ ฮินดู ไนลัทธิ ศิวะนิกาย และเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมและมีกิจกรรมประจำปีของชุมชนแห่งนี้ เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมชุมชนในพื้นที่ ปราสาทบ้านไพล หรืออาจเรียกอีกชื่อว่าปราสาทหิน เป็นโบราณสถานที่สำคัญของชุมชนแห่งนี้และได้กลายเป็นสถานที่หนึ่งในการช่วยส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน อาจจะเป็นที่มาของการสร้างรายได้และมูลค่าให้กับชุมชนได้ จากเอกสารการศึกษาค้นคว้า ด้านแนวทางการพัฒนา ในพื้นที่โบราณสถานแห่งนี้ และยังเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนเพื่อใช้ในการทัศนศึกษาของนักเรียนในชุมชนและนักศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย ทั้งพื้นที่ยังมีแนวทางในการส่งเสริมให้พื้นที่แห่งนี้เป็นจุดท่องเที่ยวและแลกเปลี่ยนสินค้าอีกด้วย เพื่อการพัฒนาศิลปะพื้นถิ่นของชุมชนให้เกิดผลผลิตต่อยอดอย่างสร้างสรรค์ ทางศิลปะการแสดงและเอื้อประโยชน์ให้กับชุมชนได้จึงเป็นที่มาของผลงานชิ้นนี้มีความสำคัญที่จำเป็นที่จะต้องเร่งการพัฒนาชุมชนเพื่อหาแนวทางช่วยส่งเสริมและต่อยอด กับแนวทางการพัฒนาต่อยอดต้องผสมผสานกับแนวคิด ภูมิปัญญา อัตลักษณ์ ฐานคติและความศักดิ์สิทธิ์ของปราสาทบ้านไพล ดังนั้น ผลงานชิ้น

Citation : โยโสธารา ศิริภาประภากร, ชัยชนะรินทร์ ทับมะเรียม, สุรียา คลังฤทธิ และสำเร็จ อินทยุง. (2566). การส่งเสริมการ

ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน “ปราสาทบ้านไพล” จังหวัดสุรินทร์. วารสารราชภัฏสุรินทร์วิชาการ. 1(5) : 49-66;

DOI : <https://doi.org/10.14456/jasru.2023.32>

นี่จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่มีมองเห็นถึงคุณค่าที่มีอยู่ของปราสาทบ้านไพล การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน จึงเป็นที่มาของผลงานการศึกษาเรื่องนี้

ความสำคัญของบริบทพื้นที่จังหวัดสุรินทร์กับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนตามบริบทท้องถิ่น

ในพื้นที่ของจังหวัดสุรินทร์ มีกลุ่มชาติพันธุ์ได้อาศัยอยู่ เช่น กลุ่มชาวไทยภูเขา กลุ่มชาวไทยลาว กลุ่มชาวไทยเชื้อสายเขมร ทั้งนี้ยังมีการผสมผสานด้านวัฒนธรรมและประเพณี ที่เกิดจากฐานคติที่มีความเชื่อและมีการจัดพิธีกรรมขึ้นต่อสิ่งที่ตนนับถือ เช่น ความเชื่อที่มีต่ออำนาจเหนือธรรมชาติและดวงวิญญาณของบรรพบุรุษ ทั้งนี้เพราะระบบโครงสร้างที่สำคัญของชุมชนในแถบอีสานตอนใต้เป็นชาวเกษตรกรรมส่วนใหญ่ และความเชื่อนี้เป็นส่วนสำคัญที่มีต่อการทำเกษตรและมีบทบาทต่อวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ดังนั้นพื้นฐานสำคัญจะเห็นได้ในเรื่องของวิถีชีวิตของชุมชนที่อาศัยในพื้นที่แถบนี้ที่ประกอบด้วยอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นแต่ละพื้นที่ ความโดดเด่นของประเพณี และประกอบภาษาถิ่น ได้แก่ ภาษาลาว ภาษาเขมร ชาวไทยภูเขา เป็นต้น และการแต่งกายแบบกลุ่มชาติพันธุ์ ถือเป็นอัตลักษณ์แต่ละพื้นที่ถิ่น อัตลักษณ์ด้านอาหารพื้นถิ่น อัตลักษณ์ด้านความเชื่อเฉพาะ ได้แก่ พิธีกรรมแกลมอของชาวไทยภูเขา พิธีกรรมมะมัวตกลุ่มของชาวไทยเชื้อสายเขมร พิธีกรรมเล่นอของชาวไทยลาว ถือเป็นพิธีกรรมสื่อสารดวงวิญญาณของบรรพบุรุษ เป็นต้น ฐานคตินิยมแบบดั้งเดิมที่ได้สืบทอดและปฏิบัติตามกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้ กลุ่มชนที่อาศัยในพื้นที่แถบนี้ มีการอิงอาศัย และนำมาผสมผสานกับวิถีชีวิต จนกลายเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่มีในพื้นที่การศึกษานี้ยังมีการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีด้านความเชื่อพิธีกรรมบูชา ปราสาทบ้านไพล ชุมชนโดยรอบมักให้ความสำคัญต่อพื้นที่แห่งนี้และเชื่อว่ายังความศักดิ์สิทธิ์อยู่เสมอแม้จะพังทลายลงก็ตาม การประกอบพิธีกรรมบูชา เป็นฐานคติความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ ฮินดู แต่เดิมสิ่งเหล่านี้ชุมชนยังมีการรักษาและสืบทอด ให้ความสำคัญที่มีต่อปราสาทบ้านไพล วัฒนธรรมชุมชนมักมีความเชื่อที่มีต่ออำนาจเหล่านี้และให้ความสำคัญต่อพื้นที่เชื่อว่ามีศักดิ์สิทธิ์ ดังนั้นจึงมีการสืบทอดทางด้านฐานคติต่างๆ มาถึงปัจจุบัน (สุริยา คลังฤทธิ์และคณะ, 2562 : 178) ด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงต้องทำพิธีกรรมเรียกเป็นภาษาถิ่น ว่า “แซน” หมายถึง เช่นไหว้ บวงสรวง บูชา การจัดเครื่องพิธีกรรมบูชา จนกลายเป็นอัตลักษณ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมาจนถึงปัจจุบันจนกลายเป็นความโดดเด่นของบริบทพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ เป็นต้น ดังนั้นการอิงอาศัย และระบบพึ่งพา

Citation : Siriphaprapagon, Y., Tubmarerng, C., Krangrit, S. and Inthayong, S. (2023). Promoting Community-

Based Cultural Tourism "Prasat Ban Plai" Surin Province. *Journal of Academic Surindra Rajabhat.*

1(5) : 49-66; DOI : <https://doi.org/10.14456/jasru.2023.32>

ตามวิถีชาวบ้าน จึงเป็นแบบฉบับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นพื้นที่นั้นๆ ที่ได้รับการไว้ ตามคติความเชื่อในพื้นที่สุรินทร์ ได้มีการจัดพิธีกรรมขึ้นในรอบปี และมักจัดในพื้นที่ประวัติศาสตร์ เช่นพื้นที่ปราสาทหินโบราณตามชุมชนต่างๆ และถือปฏิบัติเหมือนกันและมีการสืบทอดกันมาหลายยุคหลายสมัย คือ พิธี “แซนปราสาท” (ภัสสร มิ่งไธสง และคณะ, 2561 : 92-93) คำว่า “แซน” หมายถึง เช่นไหว้ บวงสรวง เมื่อรวมคำว่า แซนปราสาท นั้นหมายถึงการเช่นไหว้บูชาปราสาทนั่นเอง ดังนั้น การบูชาปราสาทหิน เป็นการประกอบพิธีกรรมที่จะต้องมีการเปรียบ แบบแผน รูปแบบขั้นตอน องค์ประกอบ ของพิธีกรรม อาจเรียกโดยรวมว่า เรียกว่า “เครื่องแซน” มีความหมายว่า ภาษาเขมรที่ให้ความหมายโดยรวมที่เกี่ยวข้องคือ เครื่องเช่นไหว้ เป็นต้น เป็นระเบียบการตามความเชื่อในพิธีกรรมเพื่อจัดเป็นบริบทพิธีกรรมเพื่อประกอบการจัดตามพิธีและเพื่ออาศัย “เครื่องแซน” และการถวายสิ่งอื่นๆ เช่น เครื่องหอม การรำถวาย การแสดงเชื่อว่าเป็นสิ่งบูชาต่อเทพเจ้าและดวงวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ดังนั้นพื้นที่ปราสาทหินชัยจึงถือว่าเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นและมีส่วนในการช่วงส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ที่สามารถสร้างรายได้และมูลค่าและการส่งเสริมศิลปการแสดงท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยอาศัยพื้นที่ทางวัฒนธรรมนี้เป็นตัวกลาง จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่ยังมองเห็นถึงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและคุณค่าในด้านอื่นๆ จากงานประเพณีประจำปีและเห็นช่องทางในการที่จะนำเสนอถึงความสำคัญของปราสาทบ้านไพล และชุมชนที่มีความเชื่อต่อพื้นที่แห่งนี้ เพื่อพัฒนาชุมชน สังคมประเทศชาติให้เกิดรายได้และเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมประเพณีที่เกิดขึ้นประจำปีในเขตพื้นที่จังหวัดสุรินทร์

ปราสาทบ้านไพล” กับประเพณีชุมชน ท้องถิ่น

ประเพณีที่เกิดขึ้นมีฐานคติมาจากความเชื่อมักให้ความเชื่อต่ออำนาจเหนือธรรมชาติและดวงวิญญาณ คือ ความเชื่อดั้งเดิมของคนในชุมชนได้ยึดถืออยู่ แม้จะได้รับจากการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมกับคนกลุ่มอื่นก็มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมด้านความเชื่อ ปราสาทแห่งนี้เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่เชื่อกันว่ามีดวงวิญญาณสถิตอยู่และสามารถให้คุณและโทษต่อมนุษย์ได้ คนในชุมชนมักจัดพานบายศรี กรวยดอกไม้ กระทงเครื่องไหว้บูชาเช่นไหว้ สักการะในช่วงวันสำคัญ เพราะถือเป็นวันสำคัญและผสมผสานกับความเชื่อแบบดั้งเดิม เมื่อมีการเช่นไหว้เป็นประจำ จึงมีการสานต่อเพื่อพัฒนาให้เป็นรูปแบบของ พิธีกรรมบูชาปราสาทหินประจำปี ทั้งนี้เพื่อให้คนในชุมชนมารวมกลุ่มใน

Citation : โยโสธรา ศิริภาประภากร, ชัยชนะรินทร์ พัทมะเรือง, สุรียา คลังฤทธิ์ และสำเร็จ อินทยุง. (2566). การส่งเสริมการ

ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน “ปราสาทบ้านไพล” จังหวัดสุรินทร์. วารสารราชภัฏสุรินทร์วิชาการ. 1(5) : 49-66;

DOI : <https://doi.org/10.14456/jasru.2023.32>

การจัดกิจกรรมสำคัญ เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคล และเกิดความอุดมสมบูรณ์ขึ้นในชุมชน ฐานคติความเชื่อที่มีต่อองค์ปราสาท สามารถให้คุณและโทษได้ ทั้งนี้ยังอำนวยความสะดวกให้เกิดผลิตผลทางการเกษตร และความอุดมสมบูรณ์ ตลอดถึงขอความคุ้มครองรักษาที่มีความเชื่อต่อปราสาท เป็นต้น (อมรา พงศาพิชญ์, 2541 : 58) ด้วยความสำคัญที่กล่าวมานี้ฐานคติที่มีต่อปราสาทกลายเป็นประเพณีในการสืบสาน อนุรักษ์สิ่งที่บรรพบุรุษได้กระทำมา คติความเชื่อและเกิดเป็นกิจกรรมเล็กๆ กลายเป็นประเพณีที่ยิ่งใหญ่ มาจนถึงปัจจุบัน ชุมชนโดยรอบอาศัยบริเวณแถบนี้มักให้ความเชื่อว่าเป็นปราสาทศักดิ์สิทธิ์ จึงต้องมีพิธีบูชา จึงได้กลายเป็นงานประเพณีชุมชน เมื่อมีการเซ่นไหว้บูชาจะได้ประสพสิ่งที่เป็นมงคลและความอุดมสมบูรณ์ ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล ผลิตผลทางการเกษตรจะให้ผลที่ดีมีกำไร การทำกิจการต่าง ๆ เจริญรุ่งเรือง เป็นต้น

ภาพที่ 1 พิธีบูชาปราสาทบ้านไพล ประจำปี (ชาย)

ภาพที่ 2 พิธีแซนปราสาทบ้านไพล (ขวา)

ที่มา : ยโสธารา ศิริภาประภากร (2566 : 1)

จากภาพที่ 1 พิธีกรรมบวงสรวงปราสาทบ้านไพลประจำปี และภาพที่ 2 แบบลักษณะของปราสาท สามารถอธิบายโดยรวมถึงพิธีกรรมที่บ่งบอกฐานคติและถือว่าเป็นพฤติกรรมที่บ่งบอกถึงความเชื่อของกลุ่มบุคคลในสังคมและชุมชนได้แสดงออกมาในรูปแบบลักษณะที่แตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์สามารถแบ่งพิธีกรรมที่เกี่ยวกับชีวิตและพิธีกรรมที่เป็นเสริมสร้างความเป็นมงคล พิธีกรรมที่เกี่ยวกับชีวิตจะเป็นพิธีกรรมที่มุ่งความเจริญรุ่งเรืองต่อชีวิตโดยตรงและมุ่งที่จะบวงสรวงสิ่งที่คิดว่ามีความศักดิ์สิทธิ์สามารถบันดาลให้ความคุ้มครองตนและดูแลปกป้องรักษาตนและ

Citation : Siriphaprapagon, Y., Tubmarerng, C., Krangrit, S. and Inthayong, S. (2023). Promoting Community-

Based Cultural Tourism "Prasat Ban Plai" Surin Province. *Journal of Academic Surindra Rajabhat*.

1(5) : 49-66; DOI : <https://doi.org/10.14456/jasru.2023.32>

ครอบครัวให้ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บและสิ่งชั่วร้ายมารบกวนให้เกิดภัยอันตรายให้มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์มีอายุยืนรวมทั้งให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ (ศิริพร สุเมธารัตน์, 2535 : 95)

ภาพที่ 3 ปราสาทบ้านไพล (ซ้าย)

ภาพที่ 4 จัดเพื่อแสดงแห่งานประจำปี (ขวา)

ที่มา : ยโสธารา ศิริภาประภากร (2566 : 2)

จากภาพที่ 3 อธิบายถึงการแห่ปราสาทบ้านไพล ตำบลเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ และภาพที่ 4 อธิบายถึงหน้าปราสาทบ้านไพลที่ใช้สำหรับจัดพิธีกรรมแห่ ที่เรียกเป็นภาษาถิ่นว่า “แห่” เป็นวิถีทางความเชื่อของชุมชนท้องถิ่นแถบนี้ที่จัดขึ้นประจำปีในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ คำว่า “แห่” เป็นภาษาถิ่นสุรินทร์ มีความหมายว่า แขนไหว้ มักให้ความหมายสำคัญไว้สองนัยยะ คือ (1) แขน มีความหมายว่า แขนไหว้ บูชา มีความเชื่อถือว่าปราสาทบ้านไพลเป็นปราสาทหินและเชื่อว่ายังมีเทพเจ้าและเทพาอารักษ์ รักษาดูแลอยู่ จึงต้องมีการแห่ หรือแขนไหว้ประจำปี ฐานคติที่มานี้คือ ชุมชนมีความเชื่อว่าดวงวิญญาณและเทพเจ้านี้สามารถให้คุณ คือ เกิดความโชคดีและมีความสุขได้ และโทษคือเกิดความทุกข์ร้อนหรือภัยพิบัติได้ และถ้าแขนไหว้ เคารพบูชา ก็จะได้รับความสุขดี มีโชค มีชัย และลาภผลในด้านต่างๆ เป็นต้น (2) แขน มีความหมายถึงเครื่องที่ต้องใช้ประกอบได้แก่ เครื่องที่ประกอบเรียกเป็นภาษาท้องถิ่นว่า “เครื่องแห่” (ยโสธารา ศิริภาประภากร, 2561 : 131-132) และมักประกอบด้วยองค์ประกอบอื่นๆ เช่น เครื่องบูชาที่แบ่งประเภทเป็น ดอกไม้ ผลไม้ อาหาร ผ้า เครื่องหอม เครื่องจุดเพื่อบูชาและเครื่องดนตรี อาจมีการประกอบกับการรำรำด้วยก็ได้

Citation : ยโสธารา ศิริภาประภากร, ชัยชนะรินทร์ ทับมะเรียม, สุรียา คลังฤทธิ์ และสำเร็จ อินทยุง. (2566). การส่งเสริมการ

ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน “ปราสาทบ้านไพล” จังหวัดสุรินทร์. วารสารราชภัฏสุรินทร์วิชาการ. 1(5) : 49-66;

DOI : <https://doi.org/10.14456/jasru.2023.32>

เพราะถือเป็นการบูชาอีกประเทศหนึ่งที่สร้างความน่าสนใจในพิธีกรรมที่จัดขึ้นและยังมีการกำหนดวัน เวลา สถานที่ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการแซน หรือ รวมเป็นการเซ่นไหว้ที่ต้องการจัดขึ้นประจำปีในพื้นที่นั้นๆ เป็นต้น นัยยะหนึ่ง คำว่า “แซน” หมายถึง การเซ่นไหว้ บูชา เป็นภาษาถิ่นว่ารวมๆ เครื่องไหว้ด้วยจะเรียกคำว่า “เครื่องแซน” จึงเกิดเป็นประเพณีที่ชุมชนถือว่าเป็นพิธีประจำปีและให้เกิดมีผลผลิตทางการเกษตรที่อำนวยผลฝนตกลงมาตามฤดูกาล มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นต้น

ภาพที่ 5 พิธีบวงสรวงปราสาทบ้านไพลกับการแห่เครื่องเซ่นไหว้ประจำปี

ที่มา : ยโสธารา ศิริภาพระภากร (2566 : 3)

จากการวิเคราะห์ พบว่าความหมายของพิธีกรรมที่กลายเป็นวิถีชีวิตที่มาจากความเชื่อสามารถอธิบายได้ว่า จากพฤติกรรมที่แสดงออกมาโดยอาศัยระบบความเชื่อและมีพิธีกรรมมาตอบสนอง และที่ได้กระทำขึ้นเพื่อสนองโลกียวิสัย ตามความต้องการของชุมชนที่มีคือระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติโดยเชื่อว่าเทพเจ้าเป็นผู้อยู่เหนือมนุษย์และมีอำนาจมากกว่า หรือเพื่อความสูงส่งทางจิตวิญญาณซึ่งมีความศักดิ์สิทธิ์มีวัฒนธรรมและประเพณีความเชื่อพิธีกรรมและการสั่งสมของวัฒนธรรมและเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไปด้วยและจะต้องเป็นการกระทำที่ปลูกเร้าหรือเรียกร้องให้เกิดปฏิกิริยาหรืออารมณ์ภายในได้ที่แสดงออกมาทางกายภาพในลักษณะการบูชาเคารพ เซ่นไหว้ยอมรับนับถือในสิ่งที่เชื่อว่ามีอำนาจเหนือมนุษย์

ภาพที่ 6 เครื่องดนตรีพื้นบ้านสุรินทร์

ที่มา : ยโสธารา ศิริภาประภากร (2566 : 4)

ดังนั้นการให้ความหมายและความสำคัญของชุมชนโดยรอบในพื้นที่การศึกษาที่สามารถบ่งบอกได้ว่าชุมชนโดยรอบพื้นที่ปราสาทบ้านไพล มีฐานคติและความเชื่อ และพิธีกรรมจนกลายมาเป็นประเพณีประจำปีที่มีการรักษา สืบทอดอนุรักษ์จนมาถึงปัจจุบัน ดังนั้น ที่มาของประเพณีในพิธีกรรมแซนปราสาทบ้านไพล ได้มีแนวทางการจัดการและกำหนดขึ้นโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้าน วัด โรงเรียน และองค์การบริหารส่วนตำบลมีส่วนร่วมในการจัดประเพณีบูชาปราสาทบ้านไพล และมีการแสดงศิลปะท้องถิ่น โดยศิลปินแห่งชาติ มักได้รับเชิญให้มาร่วมในประเพณีและร่วมพิธีกรรมเช่นไหว้ และขับร้องบูชาแบบศิลปะท้องถิ่น ผสมผสานกับเครื่องดนตรีและประกอบกับการรำรำซึ่งทำให้เกิดความสวยงามและน่าติดตามและแต่ละปีจะมีผู้ร่วมในพิธีกรรมจำนวนมาก

ด้านประเพณีที่มีพิธีกรรมการจัดงานที่สามารถบ่งบอกถึงพฤติกรรมมนุษย์ ที่ได้กระทำขึ้นเพื่อสนองโลกียวิสัย จุดประสงค์ก็เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตและครอบครัว จากการประกอบพิธีกรรมบูชาปราสาทบ้านไพล มีฐานคติที่มาจากความเชื่อว่าเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์มีดวงวิญญาณและสิ่งศักดิ์สิทธิ์รักษาอยู่ และมีความพิเศษสามารถบันดาลให้ชุมชนและมนุษย์เกิดความอุดมสมบูรณ์ในการทำเกษตร ทำนา ทำไร่ โดยผ่านพิธีกรรมบูชาและจะต้องจัดระเบียบเครื่องเช่นไหว้ตามแบบถ้องถื่น บูชาด้วยทำนองดนตรี เครื่องหอม เพลงการขับกล่อมและบทสวด ตลอดถึงการรำรำถวายตามแบบที่ได้รับการถ่ายทอดมา เป็นต้น

Citation : ยโสธารา ศิริภาประภากร, ชัยนรินทร์ ทับมะเรียม, สุรียา คลังฤทธิ์ และสำเริง อินทอยง. (2566). การส่งเสริมการ

ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน “ปราสาทบ้านไพล” จังหวัดสุรินทร์. วารสารราชภัฏสุรินทร์วิชาการ. 1(5) : 49-66;

DOI : <https://doi.org/10.14456/jasru.2023.32>

ประเพณีประจำปีปราสาทบ้านไพล

องค์ประกอบที่จัดขึ้นในงานประจำปีที่มีต่อปราสาทบ้านไพล ผู้ที่ร่วมเข้าร่วมในกิจกรรม มีองค์ประกอบและระเบียบขั้นตอน ดังนี้

1. รูปแบบพิธีกรรมแซนปราสาทบ้านไพล มีการบูชาเป็นแบบแผนที่กำหนดขึ้นโดยชุมชน และมีการผสมผสานในพิธีกรรมทางศาสนา (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2552 : 788) การประกอบพิธีจำเป็นมากในกิจกรรมของชุมชน ในแต่ละครั้งจะต้องจัดเครื่องบวงสรวง เตรียมให้ถูกต้องตามแบบแผนขนบธรรมเนียมประเพณี โดยมีผู้อาวุโสหรือผู้ที่ประกอบพิธีกรรม ชุมชนมักเรียกว่า ตามสำเนียงเขมรว่า “กรูพริยม” คือเป็นอาจารย์ด้านหมอพรหมณ์ เป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมที่มีความรู้ความสามารถในการประกอบพิธี และได้รับการยอมรับจากชุมชน ในการบูชาปราสาท จะมีการอ่านบทโองการ ที่เรียกว่า เทวโองการ เป็นบทสวดเชิญเทวดา มีภาษาสวดผสมผสานกับภาษาถิ่นเป็นภาษาเขมร (ยโสธารา ศิริภาพระภากร, 2563 : 54) มักใช้เวลาในช่วงเช้า ประมาณ 07.00 นาฬิกา – 09.00 นาฬิกา ถ้ามีการรำถวายในงานช่วงภาคค่ำ 18.40 นาฬิกา 20.30 นาฬิกา เป็นต้น

2. ด้านบุคคลได้แก่ ในประเพณีบูชาปราสาทบ้านไพลประจำปีจะใช้ผู้ขับร้องเพลงบูชา และประกอบด้วยผู้ร่วมในการรำถวาย ตามบริบทวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชน จะมีศิลปะการแสดงพื้นบ้านประกอบการบูชาด้วย เป็นต้น

3. ด้านสถานที่ ได้แก่พื้นที่ ด้านหน้าบริเวณปราสาทบ้านไพล ที่เป็นลานกว้างจะจัดเครื่องบวงสรวงที่ตั้งด้วยโต๊ะปูลาดด้วยผ้าสีสวยงาม วางเครื่องบูชา เช่น ผลไม้ บายศรีต่าง ๆ ดอกไม้ เป็นต้น

4. ด้านเครื่องบูชาในพิธีกรรมแซนปราสาทบ้านไพล สิ่งที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมประกอบด้วย บายศรีถาด บายศรีตั้น ข้าวตอกดอกไม้ เป็นบายศรีที่ชาวชุมชนจัดทำขึ้น นิยมเรียกว่า บายสะไร บายไซ ขนมข้าวต้ม ผลไม้ ปราสาทบ้านไพลจะหันหน้าไปทางทิศตะวันออก การจัดตั้งโต๊ะพิธีกรรมก็ต้องหันหน้าไปด้านทิศตะวันตก บนโต๊ะจัดปูด้วยผ้าขาว เครื่องสักการะจะวางบายศรีถาดไว้ซ้ายขาว บายศรีตั้นจะนิยมวางขวามือ เครื่องที่ใช้ไหว้จะประกอบไปด้วยผลไม้ ขนมพื้นบ้าน ข้าวสวย ข้าวต้มมัด เป็นต้น

ประโยชน์ของพิธีกรรมของพิธีการบูชาเพื่อความอุดมสมบูรณ์ในปราสาทบ้านไพล

สำหรับประเด็นต่อไปนี้จะต้องนำมาศึกษาก็คือประเด็นผลที่เกิดจากการบูชาปราสาทบ้านไพล ของชาวชุมชนบ้านปราสาท ตำบลเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ เราจะพบว่าผลการบูชาปราสาทเท่าที่ปรากฏนั้นมีดังต่อไปนี้

1. ชุมชนที่จัดหรือเข้าร่วมในพิธีกรรมนี้ได้เกิดความสุขสบาย ประเด็นนี้เป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับผู้เข้าร่วมพิธีกรรมการบูชาบวงสรวงปราสาท ประจำปี ในการประกอบพิธีกรรมจะเป็นวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 5 ของทุกปี ซึ่งโดยมากจะกล่าวเป็นเสียงเดียวกัน เกิดความสุขสบายเกิดความมั่นใจว่าสิ่งที่บูชาบวงสรวงนี้จะเกิดความสมบูรณ์พูนผล ได้จัดขึ้นเพื่อเป็นวิธีที่จะทำให้ประชาชนเกิดความสุขสบาย ไม่รู้สึกว่าเป็นห่วงกังวล มีกำลังใจ ที่จะต่อสู้

2. ชุมชนนี้มีความเชื่อว่าตนเองจะมีอายุยืนและรอดพ้นจากอุปสรรคและอันตรายในส่วนประเด็นนี้ถือได้ว่าเป็นประเด็นที่ผู้คนโดยมากอาจจะคาดหวังหรืออยากเห็นจากการประกอบพิธีกรรมบูชาบวงสรวงปราสาท ในกรณีที่กำลังมานั้นเราจะพบว่าการบวงสรวงบูชาที่มีผลคือทำให้ขวัญกำลังใจ และเชื่อว่า น้ำท่าจะดี และมีความเชื่อในอำนาจลี้ลับดีลี้ลับของปราสาทด้วยประการหนึ่ง หรือมีอายุยืนยาวได้อย่างอัศจรรย์ ซึ่งความจริงดังกล่าวก็มีหลักฐานตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นว่ามีความผลในทางที่ดีขึ้น

3. มีความสามัคคีในครอบครัวและชุมชนผลอันว่าเกิดมาจากการประกอบพิธีนั้นประการที่เราจะเห็นได้ชัดเลยคือความสามัคคีของคนในครอบครัวและผู้คนในชุมชน ดังนี้ ให้ความสำคัญกับผู้เฒ่าผู้แก่ ในการบูชาบวงสรวงจะมีขั้นตอนหนึ่งซึ่งเป็นขั้นตอนในการเซ่นตายาย โดยวัตถุประสงค์ของการทำบุญบูชาบรรพบุรุษผู้ที่จะทำพิธีในขั้นตอนนี้ทุกคนจะเป็นผู้สูงอายุทั้งสิ้น ในพิธีกรรมนี้สอนให้รู้จักบุญคุณของบิดามารดา ให้มีความกตัญญูต่อผู้หลักผู้ใหญ่ด้วยประการหนึ่งร่วมทำพิธีกรรมในปราสาทบ้านไพล ซึ่งการที่ผู้คนมาร่วมพิธีการประกอบพิธีนั้น ทุกคนได้ร่วมทำกิจกรรม เช่นไหว้ข้าวน้ำร่วมกัน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่หายากมากที่จะมีขึ้นเพื่อการอนุเคราะห์ให้คนที่รู้สึกไม่ดี ได้มีกำลังใจที่จะต่อสู้กับปัญหาและอุปสรรคทั้งหลายในชีวิต เป็นต้น

4. เกิดประเพณีวัฒนธรรม ผลที่เกิดมาจากการบวงสรวงบูชาปราสาทจัดได้ว่าเป็นประเพณีประจำทุกปีของบ้านชุมชนปราสาท ตำบลเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ก็คือทำให้เกิดการศึกษาถึงเนื้อหาของพิธีกรรม ประเพณีหรือพิธีกรรมที่มีการจัดการทำกันอยู่นี้มีที่มาอย่างไร มีพัฒนาการมาอย่างไรและจะอนุรักษ์ให้คงอยู่ได้อย่างไรและจะสืบทอดได้ด้วยวิธีใดบ้างทำให้เกิด

Citation : ยโสธารา ศิริภาประภากร, ชัยชนะรินทร์ ทับมะเรียม, สุรียา คลังฤทธิ์ และสำเริง อินทยุง. (2566). การส่งเสริมการ

ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน “ปราสาทบ้านไพล” จังหวัดสุรินทร์. วารสารราชภัฏสุรินทร์วิชาการ. 1(5) : 49-66;

DOI : <https://doi.org/10.14456/jasru.2023.32>

การศึกษาอันเป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่ามากที่สุดที่อยู่ในชุมชนของเราที่จะอนุรักษ์และให้เห็นคุณค่าในมิติด้านอื่น ๆ เพื่อเสริมความรู้แก่ผู้คน เยาวชนรุ่นใหม่เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจได้ เป็นต้น

แนวทางการพัฒนาเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชุมชน ที่มีต่อปราสาทบ้านไพล

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนกับการอนุรักษ์เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน สามารถให้ความหมายที่สำคัญได้ว่า การท่องเที่ยวที่ ก่อให้เกิดผลทางเศรษฐกิจ โดยการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การท่องเที่ยวมีความมั่นคงยั่งยืนอยู่คู่สังคมมนุษย์ และก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ฉะนั้น แนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จึงไม่ใช่เพียงการท่องเที่ยวเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ที่มุ่งเสนอขายสินค้า หรือบริการทางการท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวอย่างเดียว หากยังมุ่งประสาน ผลประโยชน์ทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรมอีกด้วย จึงนับได้ว่าการท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนให้การท่องเที่ยวพัฒนาไปอย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ สามารถสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว สามารถสร้างรายได้เข้าสู่ประเทศและสร้างความพอใจ ให้แก่ประชาชนเจ้าของท้องถิ่น ในขณะที่เดียวกันก็ปกป้องรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อม ทางการท่องเที่ยวให้คงอยู่คู่สังคมมนุษย์นานที่สุดเท่าที่จะนานได้ จะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับการอนุรักษ์ มีจุดมุ่งหมายหลักในการสร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นระหว่าง กระแสการพัฒนาทางเศรษฐกิจกับกระแสอนุรักษ์ จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องช่วยกันส่งเสริมเพื่อให้ การท่องเที่ยวบรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าว ทั้งนี้จำต้องอาศัยความร่วมมือสนับสนุนส่งเสริมจากทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ทั้งฝ่ายชุมชน ผู้นำ องค์กร (อบต.) โรงเรียน วัด และฝ่ายนักท่องเที่ยว ต่างก็มีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการอนุรักษ์ โดยสามารถสรุปแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน “ปราสาทบ้านไพล” จังหวัดสุรินทร์ ได้ดังต่อไปนี้

1. เส้นทาง การเข้าถึงปราสาทบ้านไพล มีเส้นทางที่เข้าออกสะดวกถึงที่ตั้งบริเวณขององค์ปราสาท โดยรอบปราสาทเป็นสภาพแบบดั้งเดิม มีการบูรณะ แต่ยังคงรักษา ดูแลและให้ความสำคัญอยู่มากยังเป็นสภาพแบบดั้งเดิม
2. ชุดเอกสารท้องถิ่นเพื่อเป็นที่ศึกษา แหล่งข้อมูลสำคัญเพื่อการสืบค้นต่อชุมชน นักเรียนในชุมชน และผู้สนใจ มีส่วนสำคัญที่ใช้สำหรับการศึกษา และการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

Citation : Siriphaprapagon, Y., Tubmarerng, C., Krangrit, S. and Inthayong, S. (2023). Promoting Community-

Based Cultural Tourism "Prasat Ban Plai" Surin Province. Journal of Academic Surindra Rajabhat.

1(5) : 49-66; DOI : <https://doi.org/10.14456/jasru.2023.32>

3. พื้นที่ทางวัฒนธรรมชุมชน เป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมชุมชนให้เกิดความหวงแหน เพราะถือว่าเป็นพื้นที่ที่ผู้คนสามารถเข้าถึงและมาร่วมในกิจกรรมประจำปี จึงต้องช่วยกันโดยภาคประชาชนเป็นสิ่งสำคัญ เช่น ชุมชนต้องจัดการในบริบทโดยรอบปราสาทบ้านไพล เช่น จัดกิจกรรมการปลูกต้นไม้ ดอกไม้ให้สวยงาม

4. ชุดการเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยว พื้นที่ที่สำคัญ ประจำชุมชน ให้เป็นเอกสารประจำถิ่นในโรงเรียนเพื่อให้นักเรียนได้รับทราบ รับรู้และเกิดความสำนึกรักพื้นที่ของตนเอง และจัดกิจกรรมนำเด็กนักเรียนมาทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ เช่น กิจกรรมสักการะปราสาทบ้านไพลของฉันทน์ กิจกรรมสำนึกรักปราสาทบ้านไพลถิ่นบ้านเกิดของฉันทน์ กิจกรรมวาดภาพปราสาทบ้านไพล กิจกรรมศึกษาดูงาน ณ ปราสาทบ้านไพลและกิจกรรมเช่นไหว้ประจำปีเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม และให้ความสำคัญต่อพื้นที่และเป็นแรงกระตุ้นอีกทางซึ่งชุมชนสามารถสร้างได้ขึ้นมาได้ โดยการนำของผู้นำชุมชน องค์กรบริหารส่วนตำบล และโรงเรียน เพื่อพัฒนาให้เป็นชุมชนเข้มแข็ง และพัฒนาแหล่งโบราณสถานปราสาทให้กลายเป็นสถานที่สวยงาม นำวะเข้ามามีชีวิต เป็นต้น

5. ด้านศิลปะการแสดงมีแนวทางการพัฒนาต่อยอดได้หลายมิติ ได้แก่ มีการรวมกลุ่มเพื่อสร้างองค์ความรู้ระหว่าง นักวิชาการ ส่วนงานด้านวัฒนธรรมชุมชน ประชาชนชาวบ้านและนักวิจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องและรับรู้พื้นที่ปราสาทบ้านไพล เพื่อหาแนวทางการพัฒนาศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่มีฐานคติมาจากความเชื่อที่มีต่อปราสาทและเกี่ยวข้องกับศาสนาพราหมณ์ ฮินดู และประวัติศาสตร์ และฐานคติของชุมชนที่มีต่อปราสาทเพื่อเป็นแนวทางการสร้างสรรค์ให้เกิดกิจกรรมการแสดงที่น่าสนใจและเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อสร้างแรงจูงใจที่จะทำให้ผู้คนเข้ามาเที่ยวชมมากขึ้น ในด้านการร่ำรำแบบเฉพาะท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับปราสาทซึ่งผู้ศึกษาอาจเสนอแนวคิดในการตั้งชื่อ เช่น ตำนานปราสาทบ้านไพล และศิลปะทေးลีลาบูชาพระศิวะ เป็นต้น

6. โรงเรียนในพื้นที่ควรมีส่วนร่วมในการแสดงในชุดต่างๆ และนำศิลปะการร่ำรำไปฝึกหัดเพื่อพัฒนาต่อยอดและ กระตุ้นให้โรงเรียนตามชุมชนได้ช่วยกันส่งเสริมการสร้างสรรค์ของนักเรียน จัดพื้นที่ปราสาทบ้านไพลให้เป็นพื้นที่เพื่อการเรียนรู้นอกชั้นเรียนและให้มีกิจกรรมให้นักเรียนแสดงความรู้และเสนอแนวคิดการนำเสนอในสิ่งที่ตนเองอยากพัฒนา สิ่งที่ควรมีในงานประเพณีและความสร้างเรื่องที่น่าสนใจและตำนานอะไรบ้าง

7. การบอกเล่าถ่ายทอดถึงประวัติศาสตร์ ความเป็นมา ของปราสาทบ้านไพลในช่วงที่มีกิจกรรมการแสดงและงานประเพณีประจำปีเพื่อสร้างจุดเด่นและความน่าสนใจในงานและกิจกรรม

Citation : โยโสธารา ศิริภาประภากร, ชัยชนะรินทร์ ทับมะเรียม, สุรียา คลังฤทธิ์ และสำเริง อินทอยง. (2566). การส่งเสริมการ

ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน “ปราสาทบ้านไพล” จังหวัดสุรินทร์. วารสารราชภัฏสุรินทร์วิชาการ. 1(5) : 49-66;

DOI : <https://doi.org/10.14456/jasru.2023.32>

ที่จัดขึ้นและบรรยายถึงความสำคัญของการรักษา มรดกภูมิปัญญาของบรรพบุรุษเอาไว้เพื่อเป็น อนุสรณ์และมรดกสืบทอดไว้ให้ลูกหลาน และการรับช่วงต่อไปลูกหลานจะได้เกิดความสำนึกและเกิด ความภาคภูมิใจในสมบัติทางวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษได้สร้างเอาไว้ให้

ประโยชน์และคุณค่าที่เกิดจากการท่องเที่ยวชุมชน

1. เป็นประโยชน์ในด้านการจัดกิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน ในพื้นที่ปราสาท เพื่อ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนกิจกรรมมีพิธีกรรมบูชา เช่นไหว้ บวงสรวงประจำปี ด้านคุณค่าที่เกิดจากฐานคติความเชื่อของกลุ่มชนที่มีต่ออำนาจเหนือธรรมชาติ ในด้านคุณค่าที่เกิด จากความเชื่อนี้กลุ่มชนจะช่วยกันรักษา ดูแล พื้นที่ของปราสาทไว้และจัดการอนุรักษ์ สืบสาน รักษา ประเพณีแซนปราสาทไว้ให้ลูกหลาน ทุกคนจะมาร่วมกันถือได้ว่าปราสาทนี้เป็นสัญลักษณ์ในการรวม ญาติ ร่วมพี่น้องและชุมชนและสังคม และมีกิจกรรมตักบาตรทำบุญกับพระสงฆ์ มีการฟังธรรมะ ดั่งนั้นถือได้ว่าเป็นบริบทพื้นที่และมีความสำคัญที่ช่วยให้ชุมชน สังคม อยู่กันแบบพึ่งพาและการ แลกเปลี่ยน การพูดคุยสารทุกข์กันและกันลักษณะเช่นนี้ผู้ศึกษาถือว่าเป็นคุณค่าที่เกิดจากฐานคติ ความเชื่อที่มีต่อปราสาทบ้านไพล

2. มีคุณค่าที่มีต่อระบบจิตใจของชุมชนในเขตพื้นที่โดยรอบยังให้ความเชื่อถือในพื้นที่ ศักดิ์สิทธิ์เป็นวิถีชีวิตวัฒนธรรมความเชื่อ จนกลายเป็นบ่อเกิดด้านพิธีกรรมต่อมา และกลายเป็น ประเพณีนิยมในยุคปัจจุบันด้วย จากฐานคติในการพึ่งพาทางจิตใจ การเข้าถึงกับสัญลักษณ์ที่ผู้ศึกษา เรียกว่าพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์จึงทำให้ชุมชน สังคม ได้มีส่วนร่วมแลกเปลี่ยน และเกิดความสามัคคี และ คุณค่าทางจิตใจสามารถอธิบายได้ถึงสภาพจิตใจที่นุ่มนวลสามารถรับทราบได้ ด้วยพฤติกรรมที่แสดง ออกมาทางกายในลักษณะ การช่วยเหลือ เกื้อกูล และร่วมกิจกรรมและสามัคคี

3. คุณค่าด้านระบบเครือญาติ การประกอบพิธีกรรมเช่นไหว้ประจำปี ชุมชนจะให้เกียรติผู้ เฒ่า ผู้อาวุโสผู้มีอายุมากให้เป็นผู้นำประกอบพิธีกรรมและยกไว้ในระดับที่นำพาการกล่าวขอพร

4. คุณค่าด้านวัฒนธรรมประเพณีแบบท้องถิ่น พื้นที่เป็นแหล่งอริยธรรมแห่งการเรียนรู้ ศึกษาศาสนาวิทยาและภูมิศาสตร์และมนุษย์และสังคมศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นแบบ ดั้งเดิม จะเป็นแหล่งเรียนรู้เพิ่มของโรงเรียน ชุมชน นักศึกษาได้โดยการจัดให้มีเอกสารในด้านการ สร้างปราสาท ฐานคตินิยม ความเชื่อ พิธีกรรม ความสำคัญ การปกครองในสมัยโบราณและศาสนา

พราหมณ์ในอดีต ความเห็นว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่ามากและเป็นประโยชน์ในด้านต่างๆ ต่อไปในอนาคตได้

5. คุณค่าด้านการศึกษาทางโบราณคดีในเส้นทางการเรียนรู้ทางมรดกทางวัฒนธรรม มีการพานักศึกษาเที่ยวชม ทศนศึกษา เรียนรู้สืบค้นและให้ชุมชน มีผู้ให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่ผู้ที่เข้ามาเที่ยวชม ศึกษาซึ่งสามารถหาได้ไม่ยากนักและให้ชุมชนได้ตระหนักรู้ถึงคุณค่าของปราสาทที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ขึ้นเพื่ออุทิศถวายแด่เทพเจ้าถือได้ว่าเป็นภูมิความรู้อันหาค่ามิได้

สรุป (Conclusion)

ปราสาทบ้านไพล จังหวัดสุรินทร์ มีความสำคัญต่อพื้นที่ โดยถือเป็นแหล่งประวัติศาสตร์โบราณสถานที่สำคัญของชุมชน เป็นโบราณสถานในศิลปะขอมเมืองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมเรียกว่า เทวาลัย สร้างอุทิศถวายเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ ฮินดู เมืองค์ปราสาทตั้งบนฐานศิลาแลง 3 องค์ เหลือเพียง 2 องค์ หันหน้าไปทิศตะวันออก มีสระน้ำล้อมรอบด้วย ปราสาทบ้านไพลเป็นโบราณสถานที่นำมาศึกษาและเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่ง ความเชื่อต่อการบูชา มีมานานหลายยุคสมัย เป็นความเชื่อของชุมชนโดยรอบที่มีต่อปราสาท มีวัตถุประสงค์เพื่อความเป็นสิริมงคลของชุมชน และเพื่อความอุดมสมบูรณ์ ด้านการเกษตรกรรม พิธีบูชาปราสาท ให้มีความสำคัญถึงการเช่นไหว้ บูชาและเคารพ และเมืองค์ประกอบที่สำคัญ มีระเบียบ ขั้นตอนและรูปแบบในการประกอบพิธีกรรมการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชน ในพื้นที่เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน ประโยชน์และคุณค่าที่เกิดจากการท่องเที่ยว มีดังนี้ คุณค่าที่เกี่ยวข้องกับระบบจิตใจเป็นสำคัญที่ชุมชนในเขตพื้นที่โดยรอบยังให้ความเชื่อถือในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นวิถีด้านวัฒนธรรม ความเชื่อ และก่อให้เกิดพิธีกรรมที่มีต่อชุมชน การพึ่งพาทางจิตใจและคุณค่าที่เกี่ยวกับระบบเครือญาติ คุณค่าด้านวัฒนธรรมประเพณีชุมชน การศึกษาทางโบราณคดีในเส้นทางการเรียนรู้ทางมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชุมชน มีแนวทางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในพื้นที่ปราสาทบ้านไพล ดังนี้ (1) การเข้าถึงและเส้นทางเข้าออกสะดวก (2) ด้านเอกสารมีส่วนสำคัญสำหรับการศึกษา การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่และที่สำคัญต้องกล่าวถึงความเป็นมา ความสำคัญของปราสาท (3) สร้างศิลปะการแสดง ควรมีการร่วมกลุ่มเพื่อสร้างความรู้ระหว่าง นักวิชาการ ส่วนงานด้านวัฒนธรรม ประชาชนชาวบ้าน และนักวิจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องและรับรู้พื้นที่ปราสาทบ้านไพล เพื่อหาแนวทางการพัฒนาศิลปะการแสดงที่มี และ

Citation : ยโสธรา ศิริภาประภากร, ชัยชนะรินทร์ พับมะเรียม, สุรียา คลังฤทธิ์ และสำเร็จ อินทยุง. (2566). การส่งเสริมการ

ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน “ปราสาทบ้านไพล” จังหวัดสุรินทร์. วารสารราชภัฏสุรินทร์วิชาการ. 1(5) : 49-66;

DOI : <https://doi.org/10.14456/jasru.2023.32>

ฐานคติของชุมชน (4) โรงเรียน ควรมีส่วนร่วมในการร่วมแสดงและนำศิลปะการรำรำไปฝึกเพื่อพัฒนาต่อยอดกระตุ้นให้โรงเรียนตามชุมชนได้ช่วยกันส่งเสริมด้านการสร้างสรรค์ (5) ต้องมีการเล่าถึงประวัติศาสตร์ ความเป็นมา ความเชื่อและความศักดิ์สิทธิ์ในช่วงที่มีกิจกรรมการแสดงและงานประเพณีเพื่อสร้างจุดน่าสนใจในงานและบรรยายถึงความสำคัญของการรักษามรดกภูมิปัญญาของบรรพบุรุษเอาไว้เพื่อเป็นอนุสรณ์

เอกสารอ้างอิง (References)

- ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว. (2556). แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://tourism-dan1.blogspot.com>. สืบค้น 22 ธันวาคม 2562.
- พระปลัดสุตฤทธิ ธนสารโ และยโสธารา ศิริภาพระภากร. (2563). ศาสนากับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อการส่งเสริมเส้นทางแสวงบุญสู่วัดไพรพัฒนา จังหวัดศรีสะเกษ. *วารสารวิจัยวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์*. 4(1) : 79-92.
- ภัสสร มิ่งไธสง, สุริยา คลังฤทธิ และยโสธารา ศิริภาพระภากร. (2561). แชนพนม: ภูมิปัญญาเขมรโบราณมิติความสัมพันธ์ ระหว่างคน สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และสิ่งแวดล้อม กรณีชุมชนรอบเขาพนมรุ้ง. *วารสารวิจัยสังคม*. 41(2) : 90-98.
- ยโสธารา ศิริภาพระภากร และสำเร็จ อินทยุง. (2561). อัตลักษณ์ของปราสาทขอมกับการพัฒนาชุมชนในจังหวัดสุรินทร์. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติ “ราชชมงคลสุรินทร์ ครั้งที่ 9”*. 29-31 สิงหาคม 2561. หน้า 452-461. สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสานวิทยาเขตสุรินทร์.
- ยโสธารา ศิริภาพระภากร. (2563). การศึกษาจุดยุทธศาสตร์เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับการพัฒนาระหว่างราชอาณาจักรไทยและกัมพูชา. *วารสารวิจัยวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์*. 4(1) : 53-66.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2552). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศิริพร สุเมธารัตน์. (2535). *ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองสุรินทร์*. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

สุรียา คลังฤทธิ์, โยโสธารา ศิริภาประภากร และฉัตรารณณ์ จันทร์แจ่มฮารี. (2562). การจัดการส่งเสริมการท่องเที่ยวกลุ่มชาวกูย. วารสารวิจัยวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์. 3(1) : 177-194.

อมรา พงศาพิชญ์. (2541). วัฒนธรรมศาสนาและชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Citation : โยโสธารา ศิริภาประภากร, ชัยชนะรินทร์ ทับมะเรียง, สุรียา คลังฤทธิ์ และสำเร็จ อินทุง. (2566). การส่งเสริมการ

ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน “ปราสาทบ้านโพล” จังหวัดสุรินทร์. วารสารราชภัฏสุรินทร์วิชาการ. 1(5) : 49-66;

DOI : <https://doi.org/10.14456/jasru.2023.32>